

ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ

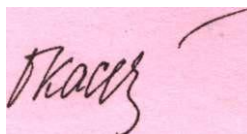
КАСЬЯНОВА Ольга Володимирівна

УДК 37.032+37.064]:061.213-053.66

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ У ГРОМАДСЬКИХ
ДИТЯЧИХ ОБ'ЄДНАННЯХ**

13.00.07 - теорія і методика виховання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ -2011

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Інституті проблем виховання НАШ України.

Науковий керівник - кандидат педагогічних наук, доцент
Михайлова Лариса Миколаївна,
Луганський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти,
завідувач кафедри педагогіки та психології.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Тернопільська Валентина Іванівна,
Житомирський військовий інститут
імені С. П. Ґорольова Національного авіаційного
університету проректор з виховної
роботи та роботи зі студентськими організаціями;

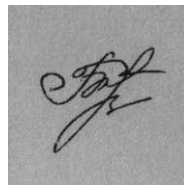
кандидат педагогічних наук,
Панагушина Ольга Євгенівна,
Південноукраїнський регіональний інститут
післядипломної освіти педагогічних кадрів (м. Херсон),
доцент кафедри менеджменту освіти.

Захист відбудеться "26" квітня 2011 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.454.01 в Інституті проблем виховання НАПН України за адресою:
04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, 8-поверх, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в науковій частині Інституту проблем
виховання НАПН України (04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9).

Автореферат розісланий " березня 2011р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ж. В. Петрочко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасне українське суспільство зазнає змін, викликаних процесами міжкультурної інтеграції, розширенням інформаційного та комунікаційного простору. У зв'язку з цим стає актуальним оновлення змісту й методів виховання з орієнтацією на творчу ініціативу, самостійність та вільний розвиток особистості, формування у неї власної позиції і вміння її відстоювати, прищеплення навичок спілкування із представниками різних соціальних груп.

У нових умовах зростає значення спілкування як засобу освоєння людиною дійсності, підвищується його роль у професійній, соціальній та побутовій сферах, що зумовлює актуалізацію завдання формування в особистості комунікативної компетентності. У вирішенні цього комплексного завдання беруть участь сім'я, школа, позашкільні навчальні заклади, засоби масової інформації, дитячі та молодіжні об'єднання, діяльність яких регулюється законами України "Про освіту", "Про загальну середню освіту", "Про позашкільну освіту**", "Про молодіжні та дитячі громадські організації*", Програмою виховання дітей та учнівської молоді в Україні.

Зважаючи на сучасну соціокультурну ситуацію, яка створює для молодших підлітків суперечливе виховне середовище, з одного боку, пришвидшуючи процес набуття ними комунікативного досвіду, з іншого - ускладнюючи його через різновекторність впливу соціальних інститутів, підвищується роль громадських дитячих об'єднань, в яких підрастаюча особистість накопичує досвід міжособистісного спілкування, реалізує свої можливості в різних видах суспільної діяльності.

Аналіз наукової літератури з цього питання свідчить про наявність ряду праць, в яких розглядаються функції, структура, стилі спілкування, особливості вербальних та невербальних засобів комунікації тощо. Це, зокрема, праці К. Абульханової-Славської, Б. Ананьєва, Г. Андреевої, О. Бодальова, Л. Виготського, О. О. Леонтєва, О.М. Леонтєва, М. Лісіної, Б. Ломова, Л. Петровського, А. Маслоу.

Визначення комунікативної компетентності як здатності особистості орієнтуватися в ситуаціях спілкування, розуміти партнера по комунікації та володіти технікою спілкування, виокремлення її структурних компонентів стало метою наукових розробок Ю. Ємельянова, Ю. Жукова, М. Заброцького, Л. Петровської, С. Максименка, А. Панфілової, С. Руденського.

Науковими дослідженнями Л. Божович, Л. Виготського, Т. Драгунової, І. Дубровіної, Д. Ельконіна, В. Мухіної, Д. Фельдштейна, Е. Еріксона доведено, що сенситивним періодом для формування комунікативної компетентності є молодший підлітковий вік, для якого притаманні посилення потреб у спілкуванні, розширенні соціальних контактів, прагнення до самоствердження, активна участь у житті суспільства.

Цілі й завдання, виховні можливості громадських дитячих об'єднань, їхня роль у формуванні культури спілкування та поведінки особистості розкрито в роботах Л. Алієвої, О. Безпалько, Ж. Петрочко, А. Кірпічніка, Б. Купріянова, Р. Літвак, В. Оржеховської, Р. Охрімчук, С. Тетерського, Т. Трухачової, С. Харченка;

соціально-педагогічні та організаційні умови соціалізації підлітків у громадських дитячих об'єднаннях досліджено Т. Іскандіровою, С. Дібою, Ю. Жданович, Л. Михайловою, Н. Онищенко, О. Панагушиною, Т. Пташко, С. Чернетою; умови реалізації комунікативного потенціалу підлітків визначено О. Заїкіною; колективістську спрямованість та соціальну активність особистості вивчено О. Боровець, О. Чугуною.

Аналіз теорії та практики з досліджуваної проблеми дозволив визначити *суперечності* між: потребою суспільства в комунікативно компетентній особистості, здатній адекватно реагувати на запити часу та взаємодіяти з представниками різних соціальних груп, і негативним впливом суспільства на комунікативну сферу людини; нагальною потребою молодших підлітків у спілкуванні й недостатньою увагою соціальних інститутів до створення сприятливого комунікативного середовища для її задоволення; виховними можливостями громадських дитячих об'єднань щодо формування в молодших підлітків комунікативної компетентності та недостатнім їх використанням педагогами в організації виховного процесу.

Актуальність і значущість проблеми формування комунікативної компетентності підлітків в умовах громадських дитячих об'єднань й недостатня її розробленість зумовили вибір теми дисертації: **"Формування комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях"**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами. Дисертаційне дослідження внесено до плану науково-дослідницьких робіт лабораторії дитячих об'єднань Інституту проблем виховання НАІШ України і є складовою теми "Виховний потенціал дитячих громадських об'єднань України" (р/н № 010711000470). Тему дослідження схвалено на засіданні вченої ради Інституту проблем виховання НАІШ України (протокол № 11 від 23.11.2006 р.) і затверджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 5 від 22.05.2007 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробленні та експериментальній перевірці педагогічної технології формування комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях з урахуванням їхнього виховного потенціалу.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що формування комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях буде ефективним за умов:

- оптимального використання виховного потенціалу громадських дитячих об'єднань у процесі формування комунікативної компетентності молодших підлітків;

- запровадження в діяльність громадських дитячих об'єднань педагогічної технології формування комунікативної компетентності молодших підлітків;

- підвищення професійної майстерності педагогів щодо формування комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях.

Для реалізації поставленої мети і перевірки гіпотези визначено **завдання дослідження**:

1. Теоретично обґрунтувати проблему формування комунікативної компетентності та уточнити зміст поняття "комунікативна компетентність молодших підлітків".

2. Виявити виховний потенціал громадських дитячих об'єднань щодо формування в молодших підлітків комунікативної компетентності.

3. Визначити критерії, показники та рівні сформованості комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях.

4. Розробити та експериментально перевірити педагогічну технологію формування комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях.

Об'єкт дослідження - процес формування комунікативної компетентності молодших підлітків.

Предмет дослідження - педагогічна технологія формування комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях.

Теоретико-методологічною основою дослідження є: системний підхід до вивчення процесу формування особистості (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, Л. Виготський, Б. Ломов, С. Рубінштейн); діяльнісний і компетентнісний підходи до розвитку особистості (Л. Виготський, І. Зімня, О. М. Леонт'єв, О. Овчарук, О. Пометун, С. Рубінштейн, О. Савченко, Д. Фельдштейн, А. Хуторський); концепція особистісно орієнтованого підходу до виховання дитини (І. Бех, І. Якиманська); теорії спілкування як специфічного виду діяльності людини (О. Бодальов, Ю. Ємельянов, О. О. Леонт'єв, О. М. Леонт'єв, Б. Ломов, Л. Петровська); психологічна теорія про провідну роль діяльності та спілкування в розвитку особистості (Б. Ананьєв, Л. Виготський, О. М. Леонт'єв, М. Лісіна, С. Рубінштейн); дослідження вікових особливостей молодших підлітків (Л. Божович, М. Боришевський, Л. Виготський, Т. Драгунова, Д. Ельконін, І. Кон, В. М'ясищев, Д. Фельдштейн, Е. Еріксон); дослідження процесу формування особистості дитини в громадських дитячих об'єднаннях (Л. Алієва, О. Безпалько, А. Волохов, А. Кірпічник, Ю. Кудряшова, Р. Літвак, Ж. Петрович, С. Тетерський, С. Харченко); теоретичні положення педагогічних технологій (В. Беспалько, І. Волков, А. Вербицький, М. Кларін, О. Пехота, Г. Селевко, В. Сластьонін, Н. Щуркова).

Для вирішення поставлених завдань використано такі **методи дослідження**:

-теоретичні: вивчення, аналіз і синтез наукової літератури з проблеми дослідження для розгляду загальних теоретичних підходів до питання формування комунікативної компетентності молодших підлітків та визначення понятійного апарату; аналіз особливостей формування комунікативної компетентності молодших підлітків у сучасних соціокультурних умовах для їх урахування при розробленні педагогічної технології формування комунікативної компетентності; теоретичне обґрунтування та моделювання зазначеної технології;

-емпіричні: анкетування, інтерв'ювання, тестування, бесіда, метод експертних оцінок, метод "фокус-група", спостереження для вивчення стану та

динаміки сформованості комунікативної компетентності молодших підлітків; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи) з метою перевірки ефективності розробленої технології;

-статистичні: математична та комп'ютерна обробка експериментальних даних для отримання достовірних показників і визначення рівнів сформованості в молодших підлітків комунікативної компетентності.

Експериментальною базою дослідження стали громадські дитячі об'єднання: Луганська обласна дитяча громадська організація (далі ЛОДГО) "Лугарі"; міські громадські дитячі організації "Непоседи" м. Антрацит та "Коло Веселки" м. Кривий Ріг; дитячі об'єднання "УРАН" м. Брянка, "Спектр" м. Рубіжне, "Дивограй" м. Єнакієве. На різних етапах в експериментальній роботі взяли участь 309 молодших підлітків, які є членами громадських дитячих об'єднань.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше*: розроблено та апробовано педагогічну технологію формування комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях як модель діяльності, що представлена такими взаємопов'язаними структурними елементами, як цільова частина (мета, завдання), методологічна (принципи), змістова (компоненти комунікативної компетентності), процесуальна (організація виховного процесу за етапами: початковий, основний, заключний; наповненість форм та методів інформаційно-комунікативним змістом) і прогнозований результат; виявлено виховні можливості громадських дитячих об'єднань щодо формування комунікативної компетентності молодших підлітків; визначено й охарактеризовано критерії комунікативної компетентності молодших підлітків (когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінково-регулятивний) й рівні її сформованості (оптимальний, унормований, ситуативний, поверховий); розкрито особливості формування комунікативної компетентності молодших підлітків у сучасних соціокультурних умовах;

уточнено зміст поняття "комунікативна компетентність молодших підлітків" як інтегративної якості, що охоплює сукупність індивідуально-психічних особливостей, комунікативних знань, умінь та навичок, набутих у процесі виховного впливу, і забезпечує здатність та готовність особистості встановлювати й підтримувати комунікативні контакти з іншими людьми;

подальшого розвитку набули форми й методи формування комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в: запровадженні в діяльність громадських дитячих об'єднань педагогічної технології формування комунікативної компетентності молодших підлітків та методики педагогічного діагностування, яка дає змогу визначити стан сформованості в молодших підлітків комунікативної компетентності (анкета "Комунікативна компетентність підлітка", опитувальники: "Використання вербальних та невербальних засобів спілкування", "Чи завжди ви отримуєте задоволення від спілкування?" тощо); розробленні програми тренінгу для молодших підлітків

"Вчимося ефективно спілкуванню"; реалізації проекту професійного розвитку педагогів громадських дитячих об'єднань "Комунікативна компетентність - потреба часу"; підготовці науково-методичного посібника "Формування комунікативної компетентності підлітка в громадському дитячому об'єднанні" для самостійного опрацювання й використання педагогами в практичній діяльності.

Матеріали дослідження можуть бути використані на курсах підвищення кваліфікації заступників директорів загальноосвітніх середніх шкіл із виховної роботи, педагогів-організаторів по роботі з громадськими дитячими об'єднаннями, класних керівників у обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти.

Висновки й результати дослідження впроваджено в практику роботи громадських дитячих об'єднань Луганської області: ЛОДГО "Лугарі" (довідка № 4 від 20.01.2011р.), "Непоседи" м. Антрацит (довідка №99 від 20.10.2010 р.), "Авангард" м. Молодогвардійськ (довідка №332 від 29.11.2010 р.), "УРАН" м. Брянка (довідка № 51 від 14.10.2010 р.), "Спектр" м. Рубіжне (довідка № 193 від 02.11.2010 р.), "Країна веселкова" с. Орджонікідзе Краснодонського району (довідка №158 від 05.11.2010 р.); Дніпропетровської області: "Коло Веселки" м. Кривий Ріг (довідка №531 від 11.01.2011р.), "Перспектива" м. Кривий Ріг (довідка №98 від 15.02.2011р.); Донецької області: "Дивограй" м. Єнакієве (довідка №86 від 17.01.2011 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та результати дисертації було представлено на наукових й науково-практичних конференціях: *міжнародних* - "Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій" (Суми, 2008), "Компетентісно орієнтована освіта: досвід, проблеми, перспективи" (Донецьк, 2008); *всукраїнських* - "Культурологічні та філологічні аспекти формування особистості ХХІ століття" (Херсон, 2007), "Моделі компетентного випускника 12-річної школи: сутність, пріоритети, пошук відповідей на виклики ХХІ століття" (Донецьк, 2007), "Соціально-педагогічні засади виховання морально-гармонійної особистості" (Київ, 2008), "Структурно-функціональна модель системи професійного розвитку керівників і педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів у післядипломній педагогічній освіті регіонального рівня" (Луганськ, 2008), "Система виховання "Пласт": світові тенденції, реалії та перспективи" (Чернівці, 2009), "Зміст та технології післядипломної освіти педагогічних працівників" (Луганськ, 2009); на засіданнях лабораторії дитячих об'єднань Інституту проблем виховання НАПН України (2007-2010), підсумкових звітних наукових конференціях викладачів й аспірантів Інституту проблем виховання НАПН України (Київ, 2007-2010); обласних семінарах педагогів по роботі з громадськими дитячими об'єднаннями (Луганськ, 2006-2010).

Публікації. Основні положення й висновки дисертації представлені в 11 наукових працях, з них: 1 науково-методичному посібнику, 6 статтях у наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України, 3 статтях у збірниках наукових праць за матеріалами конференцій, 1 навчальному посібнику для самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, 9 додатків та списку використаних джерел (276 найменувань, із них 7 іноземною мовою). Загальний обсяг дисертації викладено на 224 сторінках, із них 162 сторінки основного тексту, 27 сторінок списку використаних джерел. Робота містить 13 таблиць на 13 сторінках (із них 2 на повну сторінку) та 12 рисунків на 12 сторінках (із них 1 на повну сторінку).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У вступі обґрунтовано актуальність дослідження, визначено мету та завдання, об'єкт, предмет, розкрито методи, наукову новизну й практичне значення роботи, наведено дані про апробацію та впровадження результатів дисертації в педагогічну практику.

У першому розділі - *"Теоретичні засади формування комунікативної компетентності молодших підлітків"* - здійснено комплексний аналіз стану розробленості проблеми в педагогічній науці та практиці; уточнено зміст понять "компетентність", "комунікативна компетентність молодших підлітків"; розкрито особливості формування комунікативної компетентності молодших підлітків у сучасних соціокультурних умовах; окреслено виховні можливості громадських дитячих об'єднань щодо формування в молодших підлітків комунікативної компетентності.

Аналіз психолого-педагогічної, соціологічної літератури, нормативно-правових документів про освіту, організацію процесу виховання й діяльність громадських дитячих об'єднань свідчить про актуальність та складність формування ключових компетентностей, серед яких чільне місце посідає комунікативна (Ю. Ємельянов, І. Єрмаков, О. Лебедев, А. Хуторський).

Проблема формування комунікативної компетентності молодших підлітків пов'язана із сучасною соціокультурною ситуацією в українському суспільстві, яка, за переконання вчених (Т. Алексеєнко, І. Бех, О. Кононко, Г. Лактіонова, Л. Михайлова, В. Оржеховська, Л. Орбан-Лембрик, Г. Пустовіт, О. Сухомлинська, В. Тернопільська), характеризується неоднозначністю й суперечливістю, що ускладнює процес засвоєння вихованцями соціально унормованих правил спілкування, формування в них комунікативних умінь і моделей поведінки, необхідних для життєвого успіху. Така суперечність виявляється в тому, що, з одного боку, соціум пришвидшує процес набуття молодшими підлітками комунікативного досвіду, розширюючи їхню сферу спілкування, а з іншого - створює певні труднощі, які полягають у: неконтрольованому потоці різноманітної інформації через канали масової комунікації; організації дозвілля з переважанням комп'ютерних розваг; послабленні ролі сім'ї; неповноцінному використанні виховних можливостей соціальних інститутів освіти й соціалізації; байдужому ставленні до діяльності дитячих осередків неформального спрямування.

У вивченні досліджуваної проблеми вихідним є поняття "компетентність", під якою розумітимемо сукупність знань, умінь, навичок і соціального досвіду

особистості, що забезпечують її здатність і готовність до вирішення життєвих проблем.

Сутність і складові комунікативної компетентності як особистісного утворення розкрито в працях О. Бодальова, Ю. Ємельянова, Ю. Жукова, М. Заброцького, С. Максименка, Л. Петровської, С. Петрушина, А. Панфілової, Є. Руденського та інших дослідників. Психолого-педагогічні умови формування комунікативної компетентності у студентів та педагогів досліджувалися Г. Данченко, С. Курашовою, Н. Назаренко, В. Ремізовою; психологічні особливості її розвитку в практичних психологів, учителів, майбутніх редакторів, менеджерів розглядалися О. Жирун, Н. Завіниченко, С. Макаренко, В. Черевко; засоби формування комунікативної компетентності вивчалися Ю. Жуковим, М. Коць, С. Петрушиним, О. Яковлівою та іншими вченими.

У структурі комунікативної компетентності дослідники виокремлюють такі *компоненти*: когнітивний (наявність знань про норми і правила спілкування, стилі, вербальні та невербальні засоби комунікації, усвідомлення необхідності їх використання, знання про комунікативні якості та їхню роль у спілкуванні); емоційно-ціннісний (визначає гуманістичну спрямованість на спілкування, емоційно-позитивне ставлення до співрозмовника, готовність до встановлення з ним емоційного контакту, чуйності (емпатії)); поведінковий (наявність та реалізація комунікативних умінь, що забезпечують успішність спілкування).

За дослідженнями психологів (Л. Божович, Т. Драгунова, Д. Ельконін, І. Кон, М. Кле, А. Липкіна, А. Реан), з'ясовано, що сенситивним періодом для формування комунікативної компетентності є молодший підлітковий вік, який визначається важливими новоутвореннями: наявність особливої потреби в спілкуванні, становлення самооцінки, виникнення почуття дорослості як особливої форми самосвідомості, розвиток здатності до рефлексії, прагнення до встановлення та розширення соціальних і комунікативних контактів.

На основі аналізу й узагальнення психолого-педагогічної літератури визначено сутність комунікативної компетентності молодших підлітків як інтегративної якості особистості, що охоплює сукупність індивідуально-психічних особливостей, комунікативних знань, умінь та навичок, набутих у процесі виховного впливу, і забезпечує здатність та готовність особистості встановлювати й підтримувати комунікативні контакти з іншими людьми. При цьому здатність розглядається як властивість особистості, що включає комунікативні здібності, знання, навички й уміння їх використовувати в ситуації спілкування, а готовність - як психічний стан, в якому виявляється гуманістична спрямованість особистості на партнера та ситуацію спілкування, що знаходить відображення в потребах, почуттях, вольових та інтелектуальних якостях.

Ефективність формування комунікативної компетентності молодших підлітків тісно пов'язана з діяльністю інститутів соціалізації, зокрема громадських дитячих об'єднань, які, за переконання Л. Алієвої, О. Безпалько, А. Волохова, Ю. Жданович, А. Кірпічкіна, Ю. Кудряшової, Б. Купріянова, Р. Літвак, Л. Михайлової, О. Панагушиної, Ж. Петрович, Т. Пташко, М. Рожкова, С. Тетерського, С. Чернети, О. Чугової, мають для цього необхідний виховний потенціал.

Аналіз наукових джерел та вивчення діяльності громадських дитячих об'єднань уможливили виявлення виховного потенціалу таких організацій, а саме: об'єднання молодших підлітків на основі спільних інтересів і потреб; забезпечення умов для міжособистісного спілкування на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії; засвоєння дітьми майбутніх соціальних ролей у процесі діяльності; наявність емоційно-комфортного середовища; реалізація особистісно орієнтованого підходу; існування системи дитячого самоврядування; організація різноманітної соціально та особистісно значущої діяльності вихованців, пов'язаної з конкретними ситуаціями повсякденного життя.

Результати вивчення стану діяльності громадських дитячих об'єднань засвідчили, що педагоги не повністю використовують власні виховні можливості через надмірну завантаженість організаційними питаннями, відсутність системної та аналітичної роботи, побудову між педагогами та вихованцями формальних відносин, позбавлених співробітництва та співтворчості, проведення заходів, зміст яких часто не відповідає соціальному замовленню, реальним потребам та вимогам сучасних підлітків.

Виявлені недоліки було враховано при розробленні педагогічної технології формування комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях.

У другому розділі - *"Дослідницько-експериментальна робота щодо формування комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях"* - подано алгоритм методики дослідження, визначено критерії, показники, виявлено рівні сформованості в молодших підлітків комунікативної компетентності; проаналізовано результати констатувального етапу експерименту; науково обгрунтовано, розроблено, експериментально перевірено педагогічну технологію формування комунікативної компетентності в молодших підлітків у діяльності громадських дитячих об'єднань; висвітлено хід формувального етапу експерименту, проаналізовано та оцінено результати дослідження.

Критеріями та показниками сформованості в молодших підлітків комунікативної компетентності визначено: *когнітивний* (наявність знань про норми, правила та засоби спілкування, усвідомлення доцільності їх використання у повсякденному житті; здатність до адекватної самооцінки); *емоційно-ціннісний* (емоційно-позитивне ставлення до співрозмовника та його думки; готовність до встановлення емоційного контакту зі співрозмовником; адекватність емоційних реакцій у спілкуванні; задоволеність результатами спілкування); *поведінково-регулятивний* (вміння слухати іншого, висловлювати та відстоювати власну думку, уникати міжособистісних конфліктів й вирішувати їх; володіти вербальними та невербальними засобами комунікації).

Комунікативна компетентність молодших підлітків визначалася за *рівнями: оптимальний* (системний та усвідомлений характер знань про спілкування та готовність до їх використання, розвиненість комунікативних умінь, адекватність самооцінки власних комунікативних якостей, задоволення від процесу й результату

спілкування); *унормований* (наявність знань про спілкування, вміння їх використовувати, певні труднощі в оцінюванні власних комунікативних якостей і, як правило, відчуття задоволення результатами спілкування); *ситуативний* (безсистемний характер знань про спілкування, епізодичність їх використання; несформованість комунікативних умінь, занижена самооцінка особистісних якостей, часткова задоволеність результатами спілкування); *поверховий* (недостатність знань про спілкування, несформованість комунікативних умінь, неадекватність самооцінки, байдужість до результатів спілкування).

Аналіз та узагальнення результатів констатувального етапу експерименту показали, що більшість молодших підлітків мають ситуативний (32,1 %) і поверховий (25,6 %) рівні сформованості комунікативної компетентності. Оптимальний рівень зафіксовано у 17,4 % респондентів, унормований - у 24,9 %.

Зазначене дало підстави для висновку про необхідність розроблення педагогічної технології, яка забезпечить оптимальне використання виховного потенціалу громадських дитячих об'єднань щодо формування в молодших підлітків комунікативної компетентності.

В основу педагогічної технології формування комунікативної компетентності молодших підлітків було покладено: *компетентнісний* підхід, який передбачає врахування перцептивної, комунікативної та інтерактивної сторін спілкування; зміщення акценту з накопичування знань на формування й розвиток у вихованців здатності та готовності до унормованого спілкування, вміння застосовувати власний досвід у міжособистісних взаємодіях; *особистісно орієнтований* підхід, який передбачає використання прийомів і методів педагогічного впливу відповідно до задатків, потреб та інтересів вихованців із метою забезпечення їх особистісного розвитку; *діяльнісний* підхід, пов'язаний із використанням комплексу активних та інтерактивних форм і методів, залученням молодших підлітків до різних видів діяльності.

Аналіз зазначених вище наукових підходів уможливив розгляд педагогічної технології формування комунікативної компетентності молодших підлітків як моделі діяльності громадських дитячих об'єднань, що представлена взаємопов'язаними структурними елементами: цільова частина (мета, завдання), методологічна (принципи), змістова (компоненти комунікативної компетентності), процесуальна (організація виховного процесу за етапами: початковий, основний, заключний; наповненість форм та методів інформаційно-комунікативним змістом) і прогнозований результат (рис. 1).

Педагогічна технологія реалізується в три *етапи*: початковий, основний та заключний, що забезпечило системну організацію та поєднання всіх елементів виховного процесу, чітко визначену послідовність дій, спрямованих на досягнення прогнозованого результату.

На *початковому етапі* відбувається створення комунікативно насиченого простору, емоційно-комфортної атмосфери, діагностування та самоаналізу комунікативних здібностей, особистісних якостей та умінь молодших підлітків, консультування педагогів громадських дитячих об'єднань. У цей час використовуються

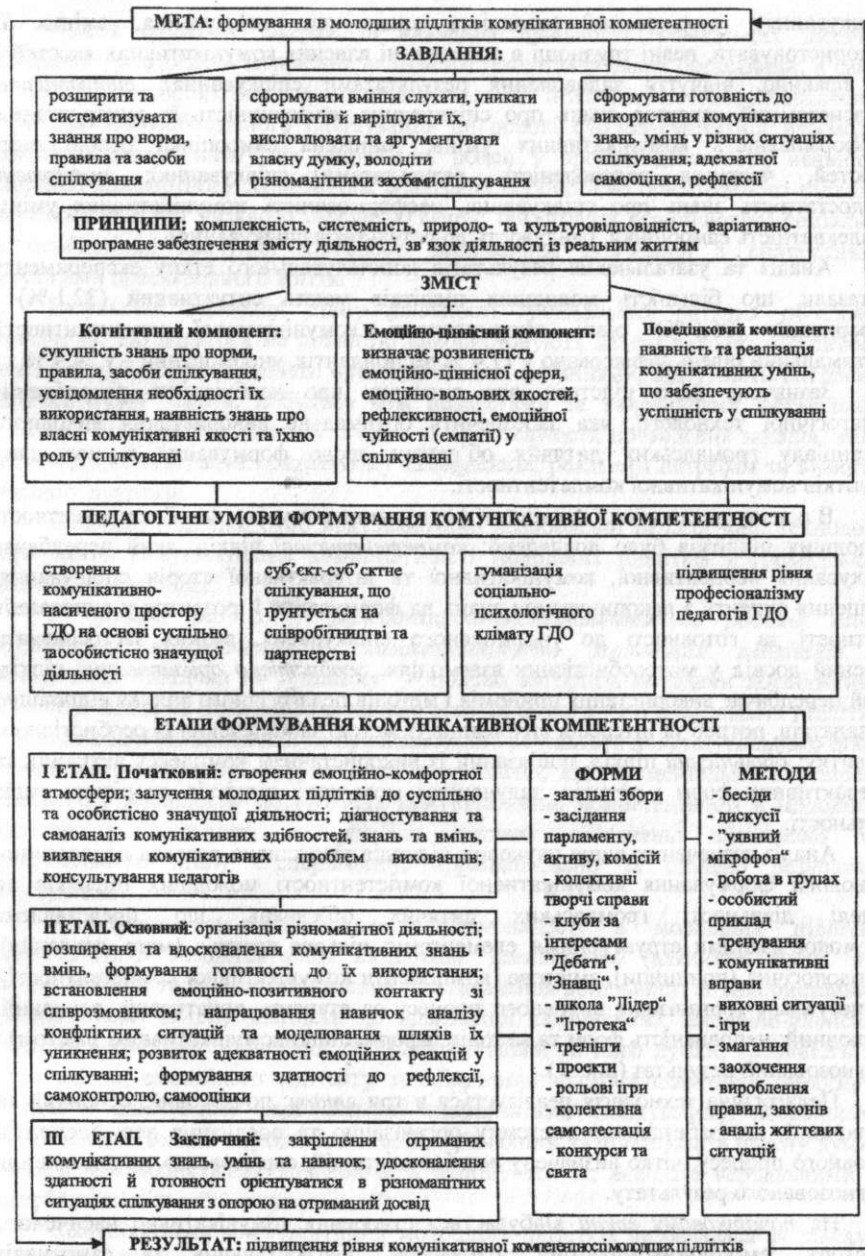

Рис. 1. Схема педагогічної технології формування комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях

групові та колективні форми роботи, що мають організаційний (загальні збори, засідання парламенту, активу дитячого осередку, різних комісій) і дозвіллевий характер (акції, вікторини, конкурси тощо). У рамках проведення окремих виховних масових заходів, які є традиційними для громадських дитячих об'єднань, застосовуються інтерактивні методи ("уявний мікрофон", обговорення проблемних ситуацій у загальному колі, робота в групах, створення та аналіз виховних ситуацій тощо).

Основний етап технології характеризується залученням хлопців і дівчат до різноманітної діяльності, під час якої розширюються та систематизуються їхні комунікативні знання, удосконалюються вміння, навички та досвід спілкування. У цей час увага концентрується на розвитку в молодших підлітків умінь та навичок міжособистісного спілкування, самостійному пошуку вирішення комунікативних проблем, збагаченні їх комунікативним досвідом, формуванні здатності виявляти чутливість до співрозмовника, адекватно поводитись у комунікативних ситуаціях. Чільне місце відводиться розвитку в молодших підлітків здатності до самоконтролю, рефлексії, уміння аналізувати конфліктні ситуації, моделювати шляхи їх уникнення. Педагогічними інструментами для реалізації завдань цього етапу є: тренінг "Вчимося ефективно спілкуватися"; робота клубів за інтересами "Дебати", "Знавці", школи "Лідер"; проекти, колективні творчі справи.

Заключний етап технології має на меті закріплення і вдосконалення молодшими підлітками засвоєних комунікативних знань, умінь і навичок взаємодії зі співрозмовником. На даному етапі перевага надається рольовим, інтелектуальним іграм, колективним творчим справам, ток-шоу, конкурсним програмам "Ігротеки": "Що? Де? Коли?", "Брейн-ринг", "Ерудит-квартет", "Миру-мир", "Дебати", "Найрозумніший", що сприяє розвитку в підлітків творчої уяви, взаєморозуміння, вдосконаленню здатності орієнтуватися в різноманітних ситуаціях спілкування з опорою на отриманий досвід.

Оцінювання ефективності впровадження розробленої педагогічної технології ґрунтується на виявленні й порівнянні якісних і кількісних показників у рівнях сформованості комунікативної компетентності молодших підлітків експериментальної та контрольної груп, а також даних констатувального етапу експерименту. Застосування методу математично-статистичного аналізу дозволило отримати результати (табл. 1), які засвідчують позитивну динаміку сформованості комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях: покращення й налагодження взаємостосунків із ровесниками й дорослими, розширення кола друзів, сталість доброзичливої емоційної атмосфери в групі.

Аналіз отриманих даних свідчить, що в експериментальній групі кількість молодших підлітків із унормованим рівнем сформованості комунікативної компетентності збільшилась на 18,4 %, у контрольній групі - на 2,5 %. При цьому кількість молодших підлітків із поверховим рівнем комунікативної компетентності значно зменшилась: в експериментальній групі - на 16,7 % (на початку експерименту - 25,9 %, по завершенні - 9,2 %).

Оптимальний рівень сформованості комунікативної компетентності на початку експерименту спостерігався у 17,8% молодших підлітків експериментальної групи, наприкінці - у 22,4% вихованців (різниця 4,6%). У контрольній групі кількість підлітків із цим рівнем майже не змінилася.

Таблиця 1

Рівні сформованості комунікативної компетентності молодших підлітків за результатами формульованого етапу експерименту

Рівні сформованості комунікативної компетентності	Кількість молодших підлітків (%)				Різниця між показниками на початку та по завершенні експерименту (%)	
	на початок експерименту		на кінець експерименту			
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Оптимальний	17,8	17,3	22,4	17,6	+4,6	+0,3
Унормований	25,3	25,1	43,7	27,6	+18,4	+2,5
Ситуативний	31,0	31,5	24,7	33,3	-6,3	+1,8
Поверховий	25,9	26,1	9,2	21,5	-16,7	-4,6

Примітки: ЕГ - експериментальна група; КГ - контрольна група.

Позитивна динаміка спостерігається в молодших підлітків із ситуативним рівнем комунікативної компетентності експериментальної групи, де різниця становить 6,3 % (на початку експерименту - 31,0 %, після - 24,7 %). У контрольній групі виявлено незначну різницю (1,8%) між показниками початкового (31,5 %) та кінцевого (33,3 %) етапів експерименту (рис. 2).

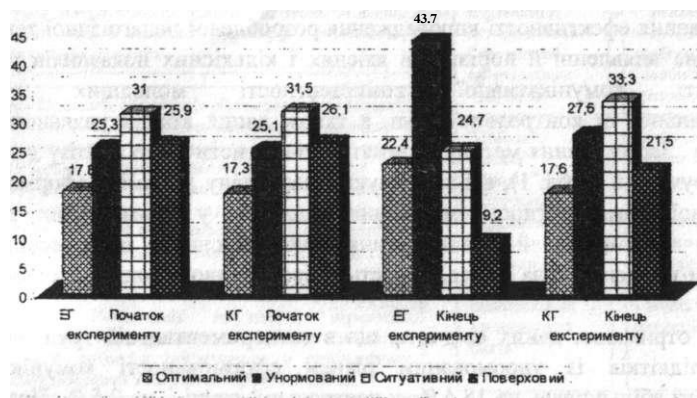

Рис. 2. Динаміка рівнів сформованості комунікативної компетентності в молодших підлітків

Для отримання максимально достовірних результатів експериментальної роботи використано критерій Пірсона χ^2 , який дозволяє зробити висновок про статистично незначну розбіжність між показниками контрольної та експериментальної груп на початку експерименту та значні відмінності після запровадження педагогічної технології формування комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях. Отже, запровадження в практику діяльності громадських дитячих об'єднань розробленої педагогічної технології забезпечило помітне підвищення в учасників експерименту рівня сформованості комунікативної компетентності.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено нове розв'язання проблеми формування комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях, що знайшло своє відображення в теоретичному обґрунтуванні та впровадженні технології досліджуваного процесу.

Результати проведеного дослідження засвідчили ефективність розв'язання поставлених завдань і дали підстави для формулювання таких висновків:

1. Аналіз наукової літератури з означеної проблеми засвідчує, що більшість робіт має загальний характер, у них недостатньо розроблені питання формування в молодших підлітків комунікативної компетентності, зокрема, в громадських дитячих об'єднаннях.

На основі узагальнення психолого-педагогічної та соціологічної літератури поняття "комунікативна компетентність молодших підлітків" розглядається як інтегративна якість особистості, що охоплює сукупність індивідуально-психічних особливостей, комунікативних знань, умінь і навичок, набутих у процесі виховного впливу, і забезпечує здатність та готовність особистості встановлювати і підтримувати комунікативні контакти з іншими людьми. Здатність - це властивість особистості, що включає комунікативні здібності, знання, навички й уміння їх використовувати в ситуації спілкування, а готовність - психічний стан, в якому виявляється гуманістична спрямованість особистості на партнера та ситуацію спілкування, що знаходить відображення в потребах, почуттях, вольових та інтелектуальних якостях.

Визначено, що структурно комунікативна компетентність молодших підлітків складається з трьох компонентів: когнітивного (наявність знань про норми і правила спілкування, стилі, вербальні та невербальні засоби комунікації, усвідомлення необхідності їх використання, знання про комунікативні якості та їхню роль у спілкуванні); емоційно-ціннісного (визначає гуманістичну спрямованість на спілкування, емоційно-позитивне ставлення до співрозмовника, готовність до встановлення з ним емоційного контакту, чуйності (емпатії)); поведінкового (наявність та реалізація комунікативних умінь, що забезпечують успішність у спілкуванні).

Означено, що процес формування комунікативної компетентності молодших підлітків має певні особливості, пов'язані з психологічними змінами, які відбуваються у представників даної вікової групи: наявність потреби в спілкуванні; розвиток самосвідомості та становлення самооцінки; виникнення почуття дорослості; розвиток здатності до встановлення й розширення соціальних і комунікативних контактів, рефлексії.

Виховне середовище, яке утворюють інститути соціалізації: сім'я, школа, позашкільні навчальні заклади, засоби масової інформації, дитячі та молодіжні організації, неформальні групи, характеризується складністю і суперечливістю щодо формування в підлітків комунікативної компетентності. З одного боку, відбувається насичення комунікативного простору різноманітною інформацією, а з іншого - послаблюється роль сім'ї, загальноосвітніх навчальних закладів, активізуються дитячі осередки неформального спрямування.

2. Виявлено, що виховний потенціал громадських дитячих об'єднань щодо формування в молодших підлітків комунікативної компетентності полягає в: об'єднанні молодших підлітків на основі спільних інтересів і потреб; забезпеченні умов для міжособистісного спілкування на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії; засвоєнні дітьми майбутніх соціальних ролей у процесі діяльності; наявності емоційно-комфортного середовища; реалізації особистісно орієнтованого підходу; існуванні системи дитячого самоврядування; організації різноманітної, соціально та особистісно значущої діяльності вихованців, пов'язаної з конкретними ситуаціями повсякденного життя.

3. Критеріями та показниками сформованості комунікативної компетентності молодших підлітків визначено: когнітивний (наявність знань про норми, правила та засоби спілкування, усвідомлення доцільності їх використання у повсякденному житті; здатність до адекватної самооцінки); емоційно-ціннісний (емоційно-позитивне ставлення до співрозмовника та його думки; готовність до встановлення емоційного контакту зі співрозмовником; адекватність емоційних реакцій у спілкуванні; задоволеність результатами спілкування); поведінково-регулятивний (вміння слухати іншого, висловлювати та відстоювати власну думку; уникати міжособистісних конфліктів й вирішувати їх; володіти вербальними та невербальними засобами комунікації). На підставі показників комунікативної компетентності виокремлено чотири рівні її сформованості: оптимальний, унормований, ситуативний, поверховий.

Під час констатувального етапу експерименту виявлено, що для значної кількості молодших підлітків громадських дитячих об'єднань характерним є ситуативний (32,1 %) та поверховий (25,6 %) рівні комунікативної компетентності, оптимальний рівень мають 17,4 % дітей, унормований - 24,9 %, що дає підстави для пошуку ефективніших механізмів формування комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях.

4. Розроблено педагогічну технологію формування комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях як модель діяльності, що представлена взаємопов'язаними структурними елементами, а саме: цільовою частиною (мета, завдання), методологічною (принципи), змістовою (компоненти комунікативної компетентності), процесуальною (організація виховного процесу за етапами: початковий, основний, заключний; наповненість форм та методів інформаційно-комунікативним змістом) і прогнозованим результатом.

На основі принципів системності та комплексності педагогічна технологія реалізовувалась у три етапи: початковий, основний та заключний, які забезпечили системну організацію та поєднання всіх елементів виховного процесу, чітко визначену послідовність дій, спрямованих на вирішення досліджуваної проблеми.

У процесі формувального етапу експерименту доведено ефективність педагогічної технології, що забезпечувалася: використанням компетентісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів; системи науково обґрунтованих форм (тренінги, проекти, рольові ігри, колективні творчі справи, робота клубів тощо) та методів роботи (дискусії, "уявний мікрофон", "незакінчене речення", обговорення проблемних ситуацій у загальному колі, кооперативні методи, бесіда, комунікативні вправи, виховні ситуації тощо), створенням необхідних психолого-педагогічних умов.

Зміст розробленої технології визначався проведенням у громадських дитячих об'єднаннях виховних заходів, що сприяють розширенню та усвідомленню комунікативних знань, розвитку комунікативних умінь, навичок, формують готовність до їх використання в житті, розвивають здатність до самопізнання, самооцінки особистісних якостей, рефлексії, впевненість у собі, адекватність емоційних реакцій у спілкуванні.

Під час експериментальної роботи проводилося консультування педагогів, здійснювалися заходи щодо підвищення їхнього професіоналізму.

Запровадження розробленої педагогічної технології в діяльність громадських дитячих об'єднань сприяло якісним і кількісним змінам щодо рівня сформованості комунікативної компетентності в молодших підлітків, які увійшли до експериментальної групи. Так, порівняно з початком формувального експерименту, на 18,4% збільшилася кількість дітей, які виявили унормований рівень комунікативної компетентності; значно зменшилась кількість підлітків із поверховим рівнем комунікативної компетентності (з 25,9 % на початку експерименту до 9,2 % після його завершення), кількість вихованців із оптимальним рівнем зросла на 4,6 %, із ситуативним рівнем зменшилася на 6,3 %. Аналіз результатів, отриманих під час дослідження, підтвердив висунуту гіпотезу та дав змогу зробити висновок про ефективність педагогічної технології формування комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях.

Дисертаційне дослідження не вичерпує всіх питань формування комунікативної компетентності молодших підлітків. Надалі необхідно звернутися до вирішення цієї проблеми в сім'ї та загальноосвітніх навчальних закладах. Перспективними можуть бути розроблення методичного забезпечення діяльності вчителів, педагогів-організаторів у системі післядипломної педагогічної освіти, а також дослідження щодо професійної підготовки фахівців по роботі з громадськими дитячими об'єднаннями у вищих навчальних закладах ІІ-ІІІ рівнів акредитації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Науково-методичний посібник:

1. Касьянова О. В. Формування комунікативної компетентності підлітка в громадському дитячому об'єднанні : [наук.-метод. посіб.] / О.В.Касьянова. - Луганськ : СПД Резніков В. С., 2010. - 344 с.

Статті у наукових фахових виданнях:

2. Касьянова О. В. Особливості формування комунікативної компетентності у молодших підлітків в умовах громадського дитячого об'єднання / О. В. Касьянова // Освіта на Луганщині. - 2008. - № 1 (28). - С. 79-84.

3. Касьянова О. В. Проблема формування комунікативної компетентності у молодших підлітків: шляхи вирішення / О. В. Касьянова // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук, праць. - К.: Ін-т проблем виховання НАПН України, 2008. - Вип. 12, кн.1. - С. 288-295.

4. Касьянова О. В. Стан сформованості комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях / О. В. Касьянова // Освіта на Луганщині. - 2009.- № 2 (31). - С. 146-152.

5. Касьянова О. В. Педагогічна технологія як засіб формування комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях / О. В. Касьянова // Науковий вісник Чернівецького університету. - Чернівці: Нац. ун-т, 2010. - Вип. 500 : Педагогіка та психологія. - С. 66-78.

6. Касьянова О. В. Формування комунікативної компетентності молодших підлітків у сучасних соціокультурних умовах: можливості та бар'єри / О. В. Касьянова // Освіта на Луганщині. - 2010. - № 1 (32). - С. 192-198.

7. Касьянова О. В. Ефективність технології формування комунікативної компетентності молодших підлітків (за результатами формувального експерименту) / О.В.Касьянова // Освіта на Луганщині. - 2010. - №2 (33). - С.206-212.

Інші публікації:

8. Касьянова О. В. Місце і роль комунікативної компетентності у формуванні життєздатної особистості / О. В. Касьянова // Моделі компетентного випускника 12-річної школи: сутність, пріоритети, пошук відповідей на виклики ХХІ століття :

[зб. наук, праць]. - Київ-Донецьк : Донецький обл. ІІШО, 2007. - Т. 2, ч. 1. - С. 15Ф-161.

9. Касьянова О. В. Громадське дитяче об'єднання як середовище для формування комунікативної компетентності підлітків (із досвіду роботи) / О. В. Касьянова // Компетентнісно орієнтована освіта: досвід, проблеми, перспективи : [зб. наук, праць] : у 3-х т. - Київ-Донецьк : "Каштан", 2008. - Т. 3. - С. 165-173.

10. Касьянова О. В. Формування комунікативної компетентності особистості як шлях до життєвого успіху / О. В. Касьянова // Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій : [зб. наук, праць] : у 6 ч. - Суми : СОШПО, 2008. - Ч. 4 (2). - С. 151-154.

11. Касьянова О. В. Проектна технологія у навчально-виховному процесі : [навч. посіб. для самост. роботи слухачів курсів підвищ. кваліфікації] / О. В. Касьянова. - Луганськ: СПД Резніков В.С., 2009. - 48 с.

АНОТАЦІЇ

Касьянова О. В. Формування комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 - теорія і методика виховання. - Інститут проблем виховання НАПН України. - Київ, 2011.

Дисертацію присвячено актуальній психолого-педагогічній проблемі формування комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях. Здійснено аналіз стану розглянутої проблеми в педагогічній теорії та практиці, уточнено зміст поняття "комунікативна компетентність молодших підлітків". У роботі визначено критерії, показники й рівні сформованості комунікативної компетентності в молодших підлітків, розкрито особливості впливу сучасного соціокультурного середовища на комунікативну сферу особистості та виявлено виховний потенціал громадських дитячих об'єднань щодо формування комунікативної компетентності в молодших підлітків.

Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність педагогічної технології формування комунікативної компетентності молодших підлітків у громадських дитячих об'єднаннях, яка забезпечила розширення та усвідомлення дітьми комунікативних знань, розвиток комунікативних умінь, навичок, готовність до їх використання в житті, здатність до рефлексії, самооцінки особистісних якостей, адекватність емоційних реакцій у спілкуванні, що підтверджено результатами діагностування.

Ключові слова: комунікативна компетентність, громадські дитячі об'єднання, виховні можливості, молодші підлітки, педагогічна технологія формування комунікативної компетентності.

Касьянова О. В. Формирование коммуникативной компетентности младших подростков в детских общественных объединениях. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 - теория и методика воспитания. - Институт проблем воспитания НАПН Украины. - Киев, 2011.

Диссертация является теоретико-экспериментальным исследованием проблемы формирования коммуникативной компетентности младших подростков в детских общественных объединениях. В теоретической части исследования выполнен анализ психолого-педагогической, социологической литературы и нормативно-правовых документов об образовании, свидетельствующий об актуальности проблемы и недостаточности ее разработки.

На основе изучения понятий "компетентность", "коммуникативная компетентность" конкретизировано содержание понятия "коммуникативная компетентность младших подростков", которое автор трактует как совокупность индивидуально-психических особенностей, коммуникативных знаний, умений и навыков, приобретенных в процессе воспитания и обеспечивающих способность и готовность личности устанавливать и поддерживать коммуникативные контакты с другими людьми. В ходе исследования определена структура коммуникативной компетентности, которая включает когнитивный, эмоционально-ценностный, поведенческий компоненты.

Современная социокультурная среда создает для формирования коммуникативной компетентности младших подростков противоречивое воспитательное пространство, которое, с одной стороны, ускоряет процесс приобретения коммуникативного опыта младшими подростками, а с другой - усложняет его в связи с негативным влиянием средств массовой информации, деятельностью неформальных объединений, организацией досуга молодежи с преобладанием компьютерных технологий, ослаблением воспитательной роли семьи, школы и т. п.

Вместе с тем исследованиями психологов доказано, что именно младший подростковый возраст является сенситивным для формирования коммуникативной компетентности: в этот период активно формируется потребность в общении, в установлении и расширении социальных и коммуникативных контактов; происходит развитие самосознания и становление самооценки; возникает чувство взрослости, развивается способность к рефлексии.

Одним из важных социальных институтов, способствующих формированию у детей коммуникативных знаний, умений и навыков, является детское общественное объединение, воспитательный потенциал которого состоит в возможности объединения младших подростков на основе их общих интересов и потребностей, обеспечении условий для субъект-субъектного взаимодействия, создании благоприятного психологического климата, организации социально и лично полезной деятельности т.п.

Разработаны критерии и показатели коммуникативной компетентности младших подростков: когнитивный (наличие знаний о нормах, правилах и средствах общения, осознание целесообразности их использования в повседневной жизни, способность к адекватной самооценке); эмоционально-ценностный (эмоционально-позитивное отношение к собеседнику и его мнению, готовность к установлению эмоционального контакта с собеседником; адекватность эмоциональных реакций в общении; удовлетворенность результатами общения), поведенческо-регулятивный (умение слушать другого, выражать и отстаивать собственное мнение; избегать межличностных конфликтов и решать их; владеть вербальными и невербальными средствами коммуникации). Благодаря этим критериям и показателям были определены уровни сформированности коммуникативной компетентности младших подростков (оптимальный, нормативный, ситуативный, поверхностный). На основе результатов констатирующего этапа эксперимента выявлено преобладание детей с ситуативным и поверхностным уровнями.

Теоретический анализ и полученные результаты констатирующего эксперимента способствовали разработке и научному обоснованию педагогической технологии формирования коммуникативной компетентности у младших подростков. Данная технология представлена взаимосвязанными структурными элементами: целевая часть (цель, задачи), методологическая (принципы), содержательная (компоненты коммуникативной компетентности), процессуальная (поэтапная организация воспитательного процесса: начальный, основной, заключительный; наполненность форм и методов воспитания информационно-коммуникативным содержанием) и прогнозируемый результат.

Анализ результатов исследования показал, что использование педагогической технологии способствовало достижению позитивных изменений: на 18,4 % увеличилось число детей экспериментальных групп с нормативным уровнем коммуникативной компетентности (в контрольной группе (КГ) - на 2,5 %, на 4,6 % - с оптимальным (КГ - на 0,3 %). При этом на 16,7 % уменьшилось число подростков с поверхностным уровнем (в КГ - на 4,6 %) и на 6,3 % с ситуативным (КГ - увеличилось на 1,8 %).

Эффективность разработанной педагогической технологии обусловлена использованием компетентностного, лично ориентированного и деятельностного подходов, созданием благоприятных психолого-педагогических условий, использованием активных и интерактивных методов и форм работы.

Основные результаты исследования внедрены в практику работы общественных детских объединений, а также в систему последипломного педагогического образования.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, младшие подростки, общественные детские объединения, воспитательный потенциал, педагогическая технология формирования коммуникативной компетентности.

Kasyanova O. V. Formation of Communicative Competence of Junior Teenagers in Public Children's Organizations. - Manuscript.

Dissertation for obtaining of scientific grade of candidate of pedagogical science in specialty 13.00.07 - theory and methods of education. - Institute of Education Problems of National Academy of Pedagogical Science. - Kyiv, 2011.

The dissertation is devoted to an up-to-date psychological pedagogical problem of formation of communicative competence of junior teenagers in public children's organizations, its state is analyzed in pedagogical theory and educational practice, essence of the notion "communicative competence of junior teenagers" is specified. Criteria, indicators and levels of formation of junior teenagers communicative competence are defined in the thesis, educational abilities of social children's organizations as for the formation of communicative competence of junior teenagers are scrutinized alongside with the peculiarities of influence of modern macro- and microenvironment on communicative aspect of personality.

Effectiveness of pedagogical technology of formation of communicative competence of junior teenagers in public children's organizations has been theoretically proved and experimentally tested, this competence contributed to enlargement and comprehension of communicative knowledge, development of communicative skills and abilities, disposition to use them in life, ability to reflection, self-estimation of one's personal qualities, adequacy of emotional reactions in communication what have been proved by the results of diagnostics.

Key words: communicative competence, public children's organizations, educational possibilities, junior teenagers, pedagogical technology of communicative competence development.

Підписано до друку 21.03.2011 р. Формат 60x90/16.

Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Тираж 100. Зам. 20.

«Видавництво "Науковий світ"»[†]

Свідоцтво ДК № 249 від 16.11.2000 р.

м. Київ, вул. Боженка, 17, оф. 414.

200-87-13, 200-87-15, 050-525-88-77